

Roll No.

E-3504

M. A. (Previous) EXAMINATION, 2021

SANSKRIT

Paper Third

(भाषाविज्ञानम्)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचना : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।

इकाई—1

1. (क) भारोपीयभाषापरिवारस्य विस्तृतपरिचयः देयः । 20

अथवा

भाषायाः परिभाषा दत्त्वा नामनिर्देशपुरस्सरं पारिवारिकं

वर्गीकरणं निरूपयत ।

(ख) प्राचीनभारतीयानाम् आर्यभाषाणां परिचयो देयः । 10

अथवा

भाषा-बोली-इत्येतयोः भेदः प्रदर्शनीयः ।

इकाई—2

2. (क) ध्वनीनां वर्गीकरणं निरूपयत । 20

अथवा

संस्कृतध्वनिदृष्ट्या मानवीय-ध्वनियन्त्रस्य परिचयो देयः ।

(ख) ध्वनिपरिवर्तनस्य कारणानि संक्षेपेण विवेचयत । 10

अथवा

वाक्यपदीयस्य भाषावैज्ञानिकं महत्त्वं निरूपयत ।

इकाई—3

3. निम्नांकितेषु केषुपि चत्वारः व्याख्येयाः— 20

(i) त्रिषष्टिश्चतुःषष्टिर्वा वर्णाः शम्भुमते मताः ।

प्राकृते संस्कृते चापि स्वयं प्रोक्ताः स्वयंभुवा ॥

(ii) उदात्तश्चानुदात्तश्च स्वरितश्च स्वरास्त्रयः ।

ह्रस्वो दीर्घः प्लुत इति कालतो नियमा अचि ॥

- (iii) संवृतं मात्रिकं ज्ञेयं विवृतं तु द्विमात्रिकम् ।
घोषा वा संवृताः सर्वे अघोषा विवृताः स्मृताः ॥
- (iv) माधुर्यमक्षरव्यक्तिः पदच्छेदस्तु सुस्वरः ।
धैर्यं लयसमर्थं च षडेते पाठका गुणाः ॥
- (v) सुतीर्थादागतं व्यक्तं स्वाम्नायं सुव्यवस्थितम् ।
सुस्वरेण सुवक्त्रेण प्रयुक्तं ब्रह्म राजते ॥
- (vi) मन्त्रोहीनः स्वरतो वर्णतो वा मिथ्याप्रयुक्तो न तमर्थमाह ।
स वाग्वज्रो यजमानं हिनस्ति यथेन्द्रशत्रुः स्वतोऽपराधात् ॥

इकाई—4

4. निम्नांकितेषु केऽपि चत्वारः सप्रसंगं व्याख्येयाः— 20
- (i) यथा अगारं दुच्छन्नं वुट्ठिं समतिविज्झति ।
एव अभावितं चित्तं रागो समतिविज्झति ॥
- (ii) पमादमनुयुञ्जन्ति वाला दुम्मेधिनो जना ।
अप्पमादं च मेधावी धनं सेट्ठं रक्खति ॥

- (iii) कन्दनं चपलं चित्तं दुरक्खं दुन्निवारयं ।
उजुं करोति मेधावी उसुकारो व तेजनं ॥
- (iv) यथा पि भमरो पुष्पं वण्णगन्धं अहेठयं ।
पलेति रसमादाय एव गामे मुनी चरे ॥
- (v) न हि पापं कतं कम्मं सज्जुखीरं व मुच्चति ।
डहन्तं वालमन्वेति भस्मछन्नो व पावको ॥